

Stijlfouten

Overmatig gebruik of misbruik van de passivitis of lijdende vorm

Onder passivitis verstaan we de neiging te vaak de lijdende vorm te gebruiken, daar waar de bedrijvende vorm de voorkeur verdient.

Natuurlijk is een zin als: "Er wordt de laatste jaren veel gebouwd in Haaksbergen." een correcte zin: het belangrijkste is kennelijk dát er gebouwd wordt en niet door wié. Ook een zin als: "Er wordt in deze klas veel gespiekt." is correct. Kennelijk weet de spreker/ schrijver van deze zin niet wie er spiekt, of hij wil de namen van de spiekers niet noemen. Maar in de meeste gevallen maakt de lijdende vorm een hinderlijk ambtelijke indruk; de mededeling wordt -opzettelijk soms!- vaag.

Enige voorbeelden:

- Er wordt overwogen de belastingen te verhogen.

(Wie, welke politici, welke partijen overwegen die verhoging?)

- Naast kostenbeheersing wordt verhoging van de preventie nagestreefd.

- Nieuwe inspanningen zullen op gang worden gebracht.

Opmerking: in juridisch taalgebruik is de lijdende vorm vaak wel heel zinvol, omdat door de lijdende vorm verwarring in een zin als de volgende is uitgesloten.

- Karel die Jan heeft geslagen, is de broer van Gijs. (Wie heeft wie geslagen? In de lijdende vorm is er geen verwarring mogelijk.)

- Karel die door Jan is geslagen, is de broer van Gijs.

- Jan die door Karel is geslagen, is de broer van Gijs.

Contextfout, woordkeus (foutieve-)

De woordkeus in geschreven en mondelinge taal gaat soms verkeerd, zeker wanneer die keuze gedaan moet worden uit woorden en uitdrukkingen die op elkaar lijken, maar waarvan het gebruik afhangt van de context, het zinsverband. Er bestaan in het Nederlands behoorlijk veel woorden en uitdrukkingen die in vorm en betekenis op elkaar lijken, maar waarvan het gebruik afhangt van het zinsverband. (= de context)

Enige voorbeelden:

indertijd-destijds (indertijd verwijst naar een verleden tijd die niet precies is bepaald, 'vroeger'; destijds verwijst naar een bepaalde tijd in het verleden.)

- Indertijd werden de mensen gemiddeld niet zo oud als heden ten dage.
- Ik heb de rellen in Amsterdam in 1966 niet meegemaakt; ik zat destijds in Frankrijk.

geregeld-regelmatig (geregeld: telkens terugkerend, vaak; regelmatig: telkens terugkerend op vaste tijden.)

- Deze leerling komt geregeld te laat op school.
- De patiënt klaagde over een onregelmatige hartslag.

omdat-doordat (omdat: geeft een reden aan; doordat: geeft een oorzaak aan.)

- Omdat ik geen zin had, ben ik niet naar het feest gegaan.
- Doordat mijn auto kapot was, kon ik niet naar het feest gaan.

opdat-zodat (opdat: geeft een doel aan; zodat: geeft een gevolg aan.)

- Hij liep hard, opdat hij de trein nog zou kunnen halen.
- Hij liep hard, zodat hij de trein nog makkelijk haalde.

integendeel-daarentegen (integendeel: het tegendeel is waar; daarentegen: echter.)

- Ik houd helemaal niet van toneel, integendeel, ik verafschuw het.
- Mijn zusje is dol op toneel; ik vind het daarentegen afschuwelijk.

mits-tenzij (mits: indien; tenzij: behalve wanneer.)

- Wij zijn bereid de artikelen te kopen, mits u ons een korting van 10 procent geeft.
- Wij zijn niet bereid de artikelen te kopen, tenzij u ons een korting van 10 procent geeft.

overtuigen-overreden (overtuigen: door argumenten laten zien dat iets aannemelijk is; overreden: door argumenten tot handelen aansporen of daarvan afhouden.)

- Je hebt me overtuigd van het belang van de zaak.
- Het kostte ons moeite hem te overreden zich er verder niet mee te bemoeien.

kennelijk-kenbaar (kennelijk: duidelijk merkbaar,zichtbaar; kenbaar : te kennen zijn door een bijzondere eigenschap.)

- Met kennelijk genoegen keek hij naar het televisieprogramma.
- Weet jij waaraan een giraf vooral kenbaar is?

verantwoording-verantwoordelijkheid (verantwoording: rekenschap; verantwoordelijkheid: de taak, de plicht voor iemand te zorgen.)

- Hij weigert verantwoording van zijn daden af te leggen.
- Deze man wordt gekenmerkt door een totaal gebrek aan verantwoordelijkheidsgevoel.

niet het minst-niet in het minst (niet het minst: vooral, met name; niet in het minst: absoluut niet.)

- Het heengaan van dr. M. is een zware slag, niet het minst voor zijn groot gezin.
- De talrijke tegenslagen ontmoedigden hem niet in het minst.

overléggen-óverleggen (overléggen: beraadslagen; óverleggen: laten zien.)

- Het is verstandig eerst te overleggen,alvorens tot actie over te gaan.
- Hij weigerde de gevraagde documenten over te leggen aan de onderzoekscommissie.

rustig-gerust (rustig: kalm; gerust: vrijuit,zonder angst)

- Hij bleef rustig, terwijl zijn vrouw het nieuws ontsteld aanhoorde.
- Je kunt gerust voor je eigen mening uitkomen,niemand zal je dat kwalijk nemen.

Inversie (foutieve-), Tante Betjestijl

Onder inversie verstaan we omdraaiing van de volgorde onderwerp + persoonsvorm in persoonsvorm + onderwerp.

De volgorde P + O komt voor bij vraagzinnen en wanneer de zin met een ander zinsdeel (A) begint dan het onderwerp.

Er zijn dus drie mogelijkheden:

1. O + P (+A) : Wij komen (morgen).
2. P + O (+) : Komen jullie (morgen)?
3. A + P + O : Morgen komen we.

INVERSIE IS FOUT, WANNEER ER IN EEN NIET-VRAAGZIN VOOR DE PERSOONSVORM GEEN ANDER ZINSDEEL STAAT.

- Mijn Engels heb ik al gemaakt en begin ik nu aan mijn wiskunde.
- Wij hopen dat u belangstelling hebt voor deze aanbieding en sturen we u hierbij een profexemplaar.
- De eerste opdracht is volbracht en lijkt het geen probleem de tweede met succes uit te voeren.

Goed is de volgende zin:

- Morgen heb ik meer tijd en zal ik je met je huiswerk helpen.

Vóór 'zal ik' kan je het zinsdeel 'morgen' denken; dat zinsdeel is samengetrokken, d.w.z. dat je het wél voor 'zal ik' kunt plaatsen.

Foutieve woordvolgorde in de zin

Plaats woorden en zinsdelen die bijeen horen niet uiteen. Dit geldt men name voor bijvoeglijke en bijwoordelijke bepalingen en bijwoordelijke bijzinnen.

Bijvoorbeeld:

De bom werd enkele minuten *ontdekt* voordat de maffialeider in zijn auto zou stappen.

Samentrekking (foutieve-)

Onder samentrekking verstaan we het verschijnsel dat in een samengestelde zin een gemeenschappelijk zinsdeel of gemeenschappelijke zinsdelen maar éénmaal wordt/ worden genoemd als gevolg van taalspaarzaamheid. Er is dus sprake van weglating van een of meer zinsdelen. Enige correcte voorbeelden van samentrekking: Hij gaf háár en zij hém de schuld. (Samengetrokken: gaf.)
U moet mij helpen of ik u. (Samengetrokken: moet helpen)

SAMENTREKKING IS FOUT IN DE VOLGENDE GEVALLEN:

1. Het samengetrokken zinsdeel heeft niet dezelfde grammaticale functie.

Twee voorbeelden:

- De rector heeft de leerling op spijbelen betrapt en een berisping gegeven.
Het zinsdeel 'de leerling' is samengetrokken: 'de leerling' hoort immers ook achter 'en' gedacht te worden.
Deze samentrekking is fout, omdat 'de leerling' in het eerste geval een lijdend voorwerp is en in het tweede geval een meewerkend voorwerp.

- Het boek interesseert hem niet en leest hij daarom niet.
Ook hier is de samentrekking niet correct: in het eerste deel van de zin is 'het boek' onderwerp, in het tweede deel is het (samengetrokken) zinsdeel 'het boek' een lijdend voorwerp.

De verbeterde zinnen:

- De rector heeft de leerling op spijbelen betrapt en hem een berisping gegeven.
- Het boek interesseert hem niet en daarom leest hij het niet.

2. Het samengetrokken zinsdeel is een persoonsvorm die verschilt in getal.

Twee voorbeelden:

- Al zijn vrienden zijn bevorderd, alleen hij niet.
- De export werd steeds moeilijker en de kosten hoger.

3. Het samengetrokken zinsdeel heeft niet dezelfde betekenis.

Enige voorbeelden:

- Hij koos een sigaret en het hazenpad.
- De man stond op trouwen en bekend als iemand die van een glaasje hield.
- Hier zet men koffie en over.
('Zetten' betekent hier resp. 'maken' en 'brengen'.)

4. Het samengetrokken zinsdeel verschilt t.o.v. de persoonsvorm van plaats.

Enige voorbeelden:

- Morgen vertrek ik naar Groningen en zal vervolgens doorreizen naar Leeuwarden.
(Bij 'vertrek ik' is sprake van inversie, in het tweede deel van de zin moet 'ik' vóór

'zal' worden geplaatst.)

- Op schitterende wijze stopte de keeper de eerste strafschoot, maar dook bij de tweede naar de verkeerde hoek.

(De inversie is in het eerste deel van de zin correct:

A + P + O; in het tweede deel kan 'op schitterende wijze' niet vóór 'dook hij' worden gedacht.)

Samengevat:

SAMENTREKKING IS FOUT:

1. bij verschil in grammaticale functie;
2. bij verschil in persoonsvorm wat het getal betreft;
3. bij verschil in betekenis;
4. bij verschil in plaats t.o.v. de persoonsvorm.

Beknopte bijzin (foutieve-)

Een beknopte bijzin heeft geen onderwerp en geen persoonsvorm; in plaats daarvan heeft een beknopte bijzin of:

- a. een voltooid deelwoord of:
- b. een onvoltooid deelwoord of:
- c. een heel werkwoord (infinitief) met 'te'.

Voorbeelden:

- a.1. Eindelijk gearriveerd, zakte hij uitgeput in elkaar.
- b.1. Staande op het balkon, zagen we de stoet voorbijtrekken.
- c.1 Om succes te hebben, moeten zij hun uiterste best doen

Deze beknopte bijzinnen zijn goed, omdat het verzwegen onderwerp van de beknopte bijzin gelijk is aan het onderwerp van de hoofdzin.

in a.1. is 'hij' gearriveerd en zakt in elkaar;

in b.1. staan 'wij' op het balkon en zijn de stoet voorbijtrekken;

in c.1. moeten 'zij' hun uiterste best doen, willen ze succes hebben

EEN BEKNOPTE BIJZIN IS FOUT ALS HET VERZWEGEN ONDERWERP VAN DE BEKNOPTE BIJZIN NIET GELIJK IS AAN HET ONDERWERP VAN DE HOOFDZIN.

Fout zijn dus de volgende zinnen:

- a.2. Eindelijk gearriveerd, werd hem een hartelijk welkom geheten.
- b.2. Staande op het balkon, trok de stoet voorbij.
- c.2. Om succes te hebben, is hun uiterste inspanning vereist.

Incongruentie, congruentiefout

Onder incongruentie verstaan we ongelijkheid in getal en persoon tussen onderwerp en persoonsvorm. Ongelijkheid in persoon komt alleen in de gesproken taal voor: hij heb; ongelijkheid in getal - een enkelvoudig onderwerp en een meervoudige persoonsvorm, of omgekeerd- komt ook in de geschreven taal vaak voor.

Enige voorbeelden:

- De dames en heren worden verzocht niet te roken.
(‘De dames en heren’ wordt als onderwerp gezien; het onderwerp is echter ‘niet te roken’. Het verzoek niet te roken wordt gericht áan de dames en heren.)
- De producten waren maar een kort leven beschoren.
(De producten is geen onderwerp maar een meewerkend voorwerp.)
- Een van de betere voetballers die ooit in het Nederlands elftal heeft gespeeld, is ongetwijfeld Faas Wilkes.
(Betere voetballers hebben ooit in het Nederlands elftal gespeeld; daarvan was Wilkes er één.)
- Het grote aantal boerderijen, die er welvarend uitzagen, vielen mij meteen op.
(Niet de boerderijen vielen op, maar het grote aantal viel op.)

Soms wordt een onderwerp niet meer als meervoudig aanvoeld:

- De V.S. wil in het Midden Oosten een belangrijke rol blijven spelen.
- De media- zeker de televisie- speelt een belangrijke rol bij de komende verkiezingen.

Soms staat de persoonsvorm te ver af van het onderwerp en richt de pv zich naar een meervoudig woord dat dichterbij staat.

Alleen het opheffen van deze protectionistische maatregelen zullen het mogelijk maken dat in Europa een open markt wordt geschapen.

Verwijswoord (foutief-), verwijsfout

Verwijswoorden als *hij, zij, het, deze, die, hiervoor, ermee*.

Enige veel voorkomende foutieve verwijzingen:

a. het verwijswoord verwijst naar iets wat de schrijver / spreker wel in gedachten heeft, maar niet noemt.

- De personeelsvereniging is gisteren naar de schouwburg geweest; niet alleen de ouderen vonden *het* mooi, maar ook de jongeren.

(Men vond kennelijk de voorstelling mooi, maar dat woord is niet genoemd.)

b. het is niet duidelijk naar wie of wat het voornaamwoord verwijst.

- Daar gaat Frans met zijn vriend; *hij* gebaart druk naar *hem*.

c. het verwijswoord stemt qua getal (enkel- of meervoud) niet overeen met het woord waarnaar het verwijst.

- De lastigste eters eten een boterham meer, wanneer ze maar besmeerd zijn met onze overheerlijke jam.

- Hij rijdt in een auto van het merk Alfa Romeo; *die* zijn niet de goedkoopste.

- Ik vind dat de politie tegen vandalisten harder moet optreden; *ze* zijn volgens mij veel te slap.

- Omdat dit een zaak van het bestuur is, moet met *hen* eerst worden overlegd.

d. het verwijswoord komt qua geslacht (mannelijk, vrouwelijk, onzijdig) niet overeen met het woord waarnaar het verwijst.

- De gemeenteraad heeft in *haar* laatste vergadering besloten tot de aanleg van een rondweg.

('Raad' is mannelijk; het moet dus zijn: zijn laatste vergadering.)

- Het liberalisme heeft *haar* grootste betekenis gehad in de 19e eeuw.

('Liberalisme' is onzijdig; het moet dus zijn: zijn grootste betekenis.)

- Criminaliteit komt in de huidige samenleving veel voor; *het* wordt gepleegd door mensen in alle lagen van de maatschappij.

('Criminaliteit' is vrouwelijk; het voornaamwoord 'het' kan hier dus niet.)

Mannelijk of vrouwelijk?

Hoe weet je of een woord mannelijk of vrouwelijk is?

Het verschil tussen mannelijk en vrouwelijk woordgeslacht is in het Nederlands al lange tijd aan het vervagen. Onzijdige woorden zijn nog goed herkenbaar aan het lidwoord *het*, maar mannelijke en vrouwelijke woorden hebben allebei het lidwoord *de*. Er zijn zelfs vrij veel *de*-woorden die niet meer specifiek mannelijk of vrouwelijk zijn; in het Groene Boekje of in een woordenboek staat bij deze woorden alleen *de* of *m/v*. In de praktijk betekent dit dat de meeste Noord-Nederlanders ze als mannelijk woord opvatten, en dat veel Vlamingen en Zuid-Nederlanders, die het 'oude' woordgeslacht nog wel herkennen, als vrouwelijk.

Veel woorden zijn echter wél nog mannelijk of vrouwelijk. De woordgeslachten van deze woorden worden in woordenboeken en -lijsten aangegeven met *m.* (mannelijk) of *v.* (vrouwelijk). Maar let op: bij veel woorden die een persoon of dier aanduiden en die 'officieel' mannelijk of vrouwelijk zijn, wordt in de praktijk niet op het woordgeslacht maar op het biologische geslacht gelet.

Veel vrouwelijke woorden hoeven niet steeds in een lijst opgezocht te worden, omdat ze herkenbaar zijn aan hun vorm. De-woorden die eindigen op een van de volgende achtervoegsels, zijn bijna altijd vrouwelijk:

- *-heid, -nis, -schap*: *waarheid, kennis, beterschap*; maar: *het dichterschap, het gezelschap, het kampioenschap, het waterschap*
- *-de, -te*: *liefde, diepte*; maar verzameltermen met *ge-* ervoor zijn onzijdig: *het gebergte*
- *-ij, -erij, -arij, -enij, -ernij*: *voogdij, bakkerij, rijmelarij, woestenij, razernij*; maar: *het schilderij*
- *-ing, -st* (achter een werkwoordstam): *wandeling, winst*; maar: *dienst* is mannelijk
- *-ie, -tie, -sie, -logie, -sophie, -agogie*: *familie, politie, visie, biologie, filosofie, demagogie*;
- *-iek, -ica*: *muziek, logica*; maar: *het antiek, diptiek* (ook *het*), *het elastiek, mozaïek* (ook *het* en mannelijk), *portiek* (ook *het*), *het publiek* en *automatiek* (ook *het*), *elektriek* (mannelijk *enhet*), *kantiek* (ook *het*), *mechaniek* (ook *het*), *periodiek* (ook *het*) en *relik* (ook *het*)
- *-theek, -teit, -iteit*: *bibliotheek, puberteit, stabiliteit*;
- *-tuur, -suur*: *natuur, censuur*; maar: *het avontuur, het barbituur, het furnituur, garnituur* (ook *het*), *montuur* (ook *het*), *het postuur, creatuur* (ook *het*)
- *-ade, -ide, -ode, -ude*: *tirade, planetoïde, periode, attitude*; maar: niet-telbare stofnamen op *-ide* zijn onzijdig (bijvoorbeeld *chloride* en *bromide*)
- *-ine, -se, -age*: *discipline, analyse, bagage*; maar: *bosschage* (ook *het*), *het percentage, promillage* en *voltage* (ook *het*)
- *-sis, -tis, -xis*: *crisis, bronchitis, syntaxis*.

Contaminatie

Onder contaminatie verstaan we versmelting van verschillende woorden en uitdrukkingen. Een stuk van het ene woord (of een deel van de ene uitdrukking) en een deel van het andere woord (of de andere uitdrukking) maken samen een nieuwe, foutieve constructie. De contaminatie ontstaat vaak, doordat men tegelijkertijd aan een Nederlands en een vreemd woord denkt; zo ontstaan contaminaties als:

- optelefoneren
- rondcirculeren
- aanrecommanderen

Ook in uitdrukkingen komen nogal eens contaminaties voor:

- Iemand een kool bakken.
- Hij ging aan de loop.
- Jullie kunnen naar de maan hoepelen!

Een veel voorkomende contaminatie is die waarin het werkwoord behoren (tot), dat altijd moet worden gevolgd door een meervoudig voorzetselvoorwerp (bijv. behoren tot de besten), of door een voorzetselvoorwerp met een meervoudige betekenis (bijv. behoren tot een groep), gecombineerd wordt met "is (zijn) een van dezijn". Dan ontstaan contaminaties als:

- Hij behoort tot een van de besten. (Moet zijn: Hij behoort tot de besten. OF: Hij is een van de besten.)
- 'Goede tijden, slechte tijden' behoort tot een van de populairste series die ooit op de televisie zijn verschenen.
('GTST' behoorde tot de populairste series;
'GTST' was een van de populairste series.)

Nog enige voorbeelden:

- Toen wij in nood verkeerden, is hij ons terzijde gesprongen.
- Deze verkoper is niet goed met de prijzen op de hoogte.
- Alleen door onmeedogenloos optreden kan de dictator zich handhaven.
- Weet jij waaraan de oorzaak van de brand is te wijten?

Pleonasme

Een pleonasme is een overbodig woord, of een overbodige woordgroep, omdat de betekenis ervan al ligt opgesloten in een ander genoemd woord.

Enige voorbeelden:

- De uitvoer naar het buitenland is het laatste jaar toegenomen.
- De spreker beperkte zich uitsluitend tot de feiten.
- De arts deelde mij dat slechts operatief ingrijpen de enige mogelijkheid was.

Er bestaat een duidelijke overeenkomst tussen pleonasme en tautologie: in beide gevallen is sprake van een overbodig woord. Het verschil tussen pleonasme en tautologie: een pleonasme is een overbodige bepaling: witte sneeuw, oude grijsaard, gratis cadeau; een tautologie is een overbodig synoniem: gratis en voor niets, oud en bejaard, etc.

N.B. Pleonasme en tautologie komen ook voor als stijlfiguur. De 'overbodigheid' is dan geen onopzettelijk gemaakte fout, maar een 'gezochte' formulering, die een bepaald effect moet bewerkstelligen.

Bovendien kennen we in onze taal een aantal tautologische uitdrukkingen, zoals: wikken en wegen, bepakt en bezakt, met pracht en praal, etc.

Tautologie

In de tautologie wordt tweemaal hetzelfde gezegd met andere woorden.

Enige voorbeelden:

- Tot dusver hebben wij niet eerder met dergelijke problemen te maken gehad.
- Ook de invaller was niet in staat het verlossende doelpunt te kunnen maken.
- De oorzaak van de brand was te wijten aan onachtzaamheid.
- Hij heeft het herhaaldelijk beloofd, maar zoals te verwachten viel, heeft hij echter zijn belofte niet gehouden.

Dubbele ontkenning

Met een dubbele ontkenning bedoelen we het in één zin plaatsen van twee afzonderlijke woorden, die elke een negatieve betekenis hebben. In de alledaagse spreektaal, en heus niet uitsluitend in die van de minder ontwikkelden, komt zij herhaaldelijk voor:

- *Ik heb nooit geen gelegenheid gehad om te studeren.*
- *Hij wist nergens geen uitweg meer.*
- *Daar heb ik niets geen zin in.*
- *Ik geloof er niets niemendal van.*

Het is maar de vraag of je dit soort zinnen fout moet rekenen. Wordt "nooit" nog wel als ontkenning gezien in de eerste voorbeeldzin, of is het eerder een soort versterkend woordje? Misschien kun je het zelfs beter een archaïsme noemen. Immers, in de Middeleeuwen was het gebruik van de dubbele ontkenning eerder gewoonte dan bijzonderheid en ook in de zeventiende eeuw en zelfs in huidige Vlaamse dialecten. Ook in het Twents zie je het terug: *Dattum kan oe nie moaken.*

- *Des en can ik niet verstaen*
- *Waerwaert ghi dese tale keert*
- *Het ne gesciet mi nemmermeer*

Ook in het uit het Nederlands ontstane Afrikaans bestaat de dubbele ontkenning nog: *Glo' toch Gertjie, ik zal nooit nie.* Ook in het Frans is ze gehandhaafd in *ne...pas* en *ne ...rien, ne jamais, ne...plus.*

Een dubbele ontkenning kan ook ontstaan, wanneer een werkwoord dat op zichzelf een negatieve betekenis heeft, d.w.z. een ontkenning bevat (b.v. *verbieden* is *niet toestaan*), met een ontkenkend woord gecombineerd wordt: *Je moet hem verbieden, dat hij het niet doet.* Dit type ontkenning wordt ook wel eens [pleonasme](#) genoemd, ook wel eens [contaminatie](#). Met name in de spreektaal komt het voor, maar ook in de schrijftaal in langere zinnen.

Voorbeelden:

- *De duisternis belette, dat men hem niet kon opsporen.*
- *Ik zal de laatste zijn om te loochenen, dat er tussen het kastekort en de onverwachte afwezigheid van de kassier, geen verband bestaat.*
- *We moeten voorkomen, dat hij er op een of andere dag niet vandoor gaat.*

Er zijn ook niet-werkwoorden die zul een negatieve bijbetekenis hebben.

Bijvoorbeeld: *evenmin, noch, geen, nooit, niemand, nergens.* In combinatie met een ander ontkenkend woord leiden ze tot dubbele ontkenningen:

Evenmin als zijn broer zal hij de studie, die hij zonder voldoende voorbereiding heeft aangevangen, niet kunnen volbrengen.

Er is ook een type van dubbele ontkenning, dat volkomen geoorloofd is. Dat is de z.g. litotes: het uitdrukken van een voorzichtige bevestiging door het ontkennen van het tegenovergestelde.

- *Dat meisje is niet onaardig.*
- *Zo'n periode van langdurige droogte is in dat land niet ongewoon.*
- *Hij heeft er niet weinig tijd aan besteed*

Hetzelfde is het geval bij de zin "*Is dat nu niet een aardige verrassing?*", die in de plaats staat van "*Dat is nu een aardige verrassing.*" De twee voorafgaande zinnen houden een zekere provocatie in. De spreker biedt wat hij zeggen wil in de negatieve vorm aan om een positieve reactie van de luisteraar uit te lokken. Op die manier bereikt de spreker precies wat hij beoogt; de toegesprokene kan niet anders reageren dan met: "Ja, je hebt het al vaak gezegd" en "*Dat is nu een aardige verrassing.*"

Vaak vraagt men zich af of een zin als "*Hoe dikwijls heb ik je dat nou al niet gezegd!*" die ogenschijnlijk in strijd is met de logica (want het is juist wèl gezegd!) als correct beschouwd mag worden. Maar correct is hij zeker, want men zegt het nu eenmaal zo in onze taal. We kunnen deze onlogische vorm overigens wel verklaren. Hier is een positieve mededeling, namelijk: *Ik heb je dat al zo dikwijls gezegd*, d.m.v. *niet* in een negatieve vorm gegoten.

Ook bij de hierboven genoemde litotes is de zin negatief, maar de bedoeling positief. Omgekeerd kan ook een negatieve mededeling in positieve vorm worden gedaan: *Noem je dat nou een aardige verrassing?* De bedoeling is hier: *Ik vind dat geen aardige verrassing.*

INHOUDSOPGAVE

Overmatig gebruik of misbruik van de passivitis of lijdende vorm.....	1
Contextfout, woordkeus (foutieve-)	2
Inversie (foutieve-), Tante Betjestijl.....	4
Foutieve woordvolgorde in de zin.....	4
Samentrekking (foutieve-).....	5
Beknopte bijzin (foutieve-)	7
Incongruentie, congruentiefout.....	8
Verwijswoord (foutief-), verwijsfout	9
Pleonasme	12
Tautologie	12
Dubbele ontkenning.....	13